

# RECULL LITERARI

H. PARDELLANS, Director

Número 6

CEDOO  
FONS  
A. VILADOT PARIS, Juliol del 1958

## EL VALOR TEMPS EN EL CONTINGUT DE LES ARTS DITES FIGURATIVES

(ve de la pàgina 17)

En aquest nou teatre dilatat, teatre sublimitzat de l'època de l'Òpera, el present apareix amb una càrrega. És l'època del teatre dit clàssic, en què la regla de les tres unitats revela la voluntat d'emmenar un espai i un temps i uns actes, complexos tots tres, a la presència única d'un escenari. El present, així, es converteix en una frontera entre el passat i el futur, que hi són presents, en equilibri. L'espai cerca el firmament i l'horitzó, límits del visible i l'invisible, com el temps cerca els moments de contacte entre dues existències, com la mort o l'èxtasi, en què la vida tota ella apareix com un passat i la mort o l'experiència mística són el futur ja present.

Adhuc la matèria hi pren aquesta significació dramàtica en relació amb el temps. Les llàgrimes de les coses efímeres hi són presents. La natura morta, les flors, els objectes sumptuaris de metall, de vidre, de matèries ares, vistos a la penombra dels interiors, els abillaments i les joies, amorosament pintats, com els cabells o les ungles de les dames, prenen una patètica significació en relació amb la perpètua degradació de tota cosa exquisida. I els rostres dels retrats apareixen amb una càrrega psicològica on el passat i el futur enriqueixen el present.

Època en què les coses valen pels valors contraris, temps del Pascal de la grandesa i la misèria de l'home: r s no la resum tan bé com un clarobscur de Rembrandt.

### LA MIRADA ROMÀNTICA ENDARRERA

Del present eternitzat del Renaixement havia nascut aquest present carregat patèticament de passat i de futur. Però el passat, aquesta nova perspectiva tan temptadora, havia de prendre progressivament relleu fins a arribar a pesar fortament en les nostalgies arquitectòniques del Rococó, en la passió evasiva del Neoclassicisme, moviment simètric del gòticisme, on el pessimisme és el motor que mou cap al sentit contrari al que pren la l'optimisme del segle XIX.

### LES FONTS DEL ROMANIC POSITIVISTA

Però una mena nova d'humanitat havia començat a prendre forma. Els homes de ciència havien anat obrint l'entament camí cap a una nova manera de veure el món, preparant el moment en què grans masses havien de fer-se la seva.

La nova imatge — científica — de la realitat es basava en l'anàlisi. També el món bizantí i el romànic havien estat analítics, i de l'anàlisi havien tret la conjectura de la seva plàstica, dominada per una marca intel·lectual prèvia que condicionava cada document de l'experiència a un ordre cerebral preestablert.

L'anàlisi positivista va exercir-se cap a la direcció de la « llesca de vida ». Aïllar un fet, un espectacle, per observar-lo sub vitro. El Rai de la Medusa o l'Enterrament d'Ornans eren intents progressius, a través del fet divers, cap a la llesca de vida del naturalisme, preparació per a la impressió instantània dels impressionistes.

No content del seu caràcter instantani, aquest art d'anàlisi va analitzar fins i tot la seva matèria, el color, fins a deixar-se conduir al divisionisme puntillista.

Arribats al fons de l'anàlisi del color, va iniciar-se el doble anàlisi del contingut formal i del contingut emotiu. Cézanne i Gauguin iniciaren el primer, pel camí que havia de conduir al cubisme, i del cubisme a l'art abstracte. Van Gogh inaugura l'altre, que havia de conduir al fauvisme, i d'ell a l'art surreal. Totes dues branques del nou art analític tenien de comú la intemporalitat: un objecte vist a través de l'abstracció s'evadeix de tota contingència, i tot dictat subconscient o tota imatge de somni pertany a un món sense comuna mesura amb el món temporal.

### LA NOVA TENDÈNCIA GÒTICISTA AL FUTUR

L'univers formal de l'abstracció i l'univers moral de l'existencialisme assenyalen el gust pel zero absolut del temps. Però de la negació surt fatalment la nova afirmació, com de la llavor enterrada el gril·l, de la nit el dia o de la mort l'esperança.

La idea de la nova objectivació a partir de les abstraccions, que va preveure Gris, la moral de l'Home revoltat de Camus, són símptomes d'una síntesi temporal futura. Podem considerar l'art abstracte com l'art d'uns temps feliços. El pintor abstracte, l'arquitecte funcional, el polític col·lectivista, varen ésser, als anys trenta, tres creadors d'imatges d'un món feliç situat al futur. Llegir Le Corbusier és molt educatiu. Els seus llibres són alhora manifestos de l'arquitectura funcional, d'una visió social i del concepte plàstic de l'art abstracte. Aquests textos estan escrits amb estil de predicació, i consisteixen a presentar l'espectacle d'un meravellós món situat en el futur, i intentar moure a l'acció per conquerir-lo.

El moment plàstic a què corresponen representa un moment com el romànic, en què hom representava les imatges abstractes del món sobrenatural com a meravella futura destinada a commoure per a l'acció.

De la mateixa manera que a l'idealisme de les llunyanes imatges intemporals però fixades en el futur, que produïa el romànic, va succeir la terrena, material, petita i anecdòtica manera d'acostar-se al futur per mitjà de la humil visió quotidiana gòtica, possiblement el neorealisme — que en el cinema ha donat resultats apreciables — pugui representar un pas cap a la formació d'un art bastit de nou sobre un concepte continu del temps dirigit al futur.

Alexandre CIRICI-PELLICER.

(ve de la pàgina 24)

Tota la prehistòria, a la Península i a Catalunya sobretot, és doncs una superposició, una interpenetració d'elements biològics i culturals europeus i meridionals, influïdes, en llurs realitzacions tècniques i espirituals, per l'Orient mediterrani, en els seus darrers períodes.

Veiem així com, recolzant-se i articulant-se sobre les cultures dels caçadors hispano-aquitans i capsiano-hispànics del paleolític superior a l'Occident, primer, i sobre la cultura agrícola-aristocràtica dels egipcis a l'Orient, després, s'estableix l'eix històric mediterrani.

Humbert PARDELLANS.

# EL MON LLATÍ I CATALUNYA

José Florals Llengua Catalana

UN CONTE

## 3. Etnologia i etnografia diacròniques prellatines de la Península hispànica

Cal fer un esforç per a establir un esquema de la « prehistòria » de la Península, la qual cosa ens permetria de considerar-la humanament i culturalment des de temps ben reculats, amb el gran interès que això comportaria per a nosaltres...

I heus ací que « prehistòricament » — com també, més o menys, en certs moments « històrics » — se'n presenta el nostre àmbit geocultural estès més enllà dels Pirineus, com si el seu límit norden fos el Loire...

Al paleolític inferior, la població no sembla ésser autòctona. Els prehistoriadors troben a la Península restes de les indústries xelocèniques, que alguns atribueixen a pobles d'origen africà, així com de les musterianes, que, segons aquells, es deuen a la branca nòrdica dels homes de Neandertal. S'operaria però ací una mescla d'ambdues races.

Durant el paleolític superior, apareixen altres tipus humans, i s'esfumia l'escassa població anterior, o és absorbida per aquells. Potser es podria creure que es mesclarien ací invasions nòrdiques i invasions africanes, i es formaria un tipus mixt de població relativament semblant a l'actual — aquesta és l'opinió de certs paleoetnòlegs. Ens podríem imaginar aquesta població biològicament esto-mesomòrfica i ocupant més o menys tota la Península i l'Aquitània — i difonent-se més enllà —, i essent la creadora de l'art parietal hispano-aquità dibuixístico-pictori d'aquest període — les dades antropològiques (dolicocefalia prognata negroide i mesocefalia europeoides) i de l'anàlisi estètica en relació amb la biotipologia ens hi decanten. A la segona meitat del gran període, aquest art, teleològicament màgic i taumaturgic, esdevé plàstic-pictori i naturalment organitzat, trobant-se el seu exemple més típic en el que per tant pot considerar-se com epícentre de la seva cultura: a les terres que formen el golf de Catalunya, a la cova d'Altamira (Santander) particularment; i es caracteritza pels seus valors plàstics, corporals, la seva polícoria, els seus fons ombrejats, pel seu realisme, essencialment animaler. En aquest moment de l'evolució és possible, segons alguns paleoetnòlegs, que la zona cantàbrico-aquitana arribés a formar una certa unitat racial amb les futures terres catalanes, la costa llewantina, el Planell i la regió occidental.

Amb l'acabament d'aquest període, homes d'antecedents culturals capsians — protocamites? — penetren pel Sud i, sobre el substrat hispano-aquità descabdellen llur cultura pel Llevant peninsular. Potser d'una raça en què es manifestarien certes components cerebro-viscerotòniques, llur art parietal mesolític, expressionista, esquematitzant, cinemàtic, que ofereix una gran riquesa de representacions humanes — encara que fantasmals ben sovint — i d'animals — més naturalistes —, escenes de caça i de guerra, danses rituals i escenes de la vida quotidiana, revela una vida espiritual, de fons màgic i taumaturgic encara, però en què l'home ja s'individualitza i es representa narrativament la seva vida: dona bo de veure! a la Cueva de la Vieja, a Alpera (Albacete) i a Cogul (Lleida), per exemple.

A mesura que avança el mesolític, la cultura cantàbrico-aquitana va degenerant, dissolent-se en unes formes considerades inferiors: l'atlàntica, caracteritzada per uns palets pintats en tons molts diversos, amb representacions esquemàtiques; i l'asturiana, cultura costanera d'una població de

recol·lectors que viu del mar. Però en gran part de la Península es descabdella una cultura epigravetiano-capsiana, amb el seu centre formatiu a la conca de la Mediterrània, continuadora de l'art llewantí però esquematitzant-lo cada vegada més. El seu agent fóra una població d'origen africà, protocamita, en contrast amb la població franco-cantàbrica, de Cro-Magnon, de la zona del Nord...

Aqueixes poblacions aprenen a polir la pedra, la fabricació de brocs de terra, l'agricultura i la pastura, la cistelleria i el teixit de l'esparg, i, finalment, la metal·lúrgia del coure. Però serien encara nous immigrants de l'Àfrica del Nord que els aportarien aquestes tècniques i aquestes arts. Aquest neolític (5000-2000 a. de J.C.) pertany, segons el professor Martínez Santa-Clalla, a la « civilització hispano-mauritànica », revelada a la Península en certes coves sepulcrales on apareix la primera ceràmica peninsular, amb incisions obtingudes moltes vegades aplicant a la terrissa la vora d'una conquilla, en son grup meridional, i amb ornamentació en relleu en son grup septentrional. Art pictori decididament esquemàtic. Aquesta cultura, anomenada « de les coves », és considerada com específicament hispànica.

Amb els començaments del calcolític, apareix a la Península la construcció megalítica, venguda, segons alguns, d'un focus mediterrani oriental, o nascuda ací, segons d'altres, per obra de braquieftals europeus. Això representa un canvi en la mentalitat religiosa — operat a la Mediterrània —, puix que aqueixos megalits són, sobretot, monuments funeraris: fóra ara l'era neolítica per excel·lència.

El Sud de les futures terres de Portugal potser esdevé el fogar del megalitisme de l'Occident europeu, que podria anomenar-se « de Palmella ».

Al Sud-Est de la Península es desenvolupa la cultura anomenada « d'Almeria », creació d'immigrants originaris del Sahara i de raça probablement camítica. La zona del Nord ho és d'una cultura basco-catalana o « pirenenca », creació dels descendents d'aquells cantàbrico-aquitans del paleolític superior. Els almerians fan una ceràmica llisa, enterren llurs morts en « cistes » — petites construccions funeràries de pedra —, i viuen en cabanes o cases de pedra formant pobles protegits per fortificacions. Aquells basco-catalans o pirenenes menen una vida més pobre: es dediquen a collir mol·luscos i a la pastura; són amants de les construccions megalítiques. Però ací mon parla també de l'entrada pels Pirineus, incrementada des de mitjan estat del bronze, d'elements europeus, braquieftals procedents de la vall del Danubi, en possessió de les cultures neolítiques i metal·lúrgiques; amb ells arribaria un poble de pastors pirenenes, que serien els veritables avantpassats dels bascos...

L'apogeu de les cultures hispàniques del calcolític és assolit 2000 anys a. de J.C. amb la cultura dita « del vas campaniforme », que els prehistoriadors hispànics consideren nascuda en el cercle meridional de la de les coves. Aquells vas campaniformes potser era un recipient de caràcter simbòlic funerari per a practicar certes libacions d'una mena de cervesa; la seva difusió per tot Euròpa és possible que partís de la força expansiva d'unes activitats comercials recolzades en una pulxança guerrera considerable d'un poble determinat...

Els orientals arriben a la Península assabentats de les riqueses del seu sol. Hom explota els jaciments de coure, d'or i de plata. La Península man-

(passa a la pàgina 24)

Enguany s'acaba el centenari de la restauració dels Jocs Florals de la Llengua Catalana. La noble tradició s'acomplirà, en aquesta ocasió commemorativa, el 8 d'Octubre, a Mendosa, per tal com l'organització de la Gala Fòra ha estat confiada als patricis catalans d'aquesta ciutat.

Consulteu-ne el Cartell al vostre Casal o a la vostra llibreria.

Am! el número 7. RECUILL començava el que potser podríem dir la seva segona fase.

No gaudim, dins aquesta nova fase, no farà més que d'aferrar-se en el seu propi, per tal com es produïa d'acord amb la mateixa idea que el va fer néixer, però servint la millor encara, merced a una més plena consciència de tot allò que la feia concebre.

RECUILL, doncs, arribà, en certa manera, a una antologia de les lletres escrites per les noves generacions catalanes; i prenent en les seves pàgines alguns dels moments més intensos i profunds de la nova sensibilitat i del nou pensament catalans, així com allò que pupu il·lustrar millor la seva idea, s'hi aniran determinant les tensions d'un darrer per un nou esperit català, intel·ligent i fort i verd, i genial — ar caldrà que ho fos de genial; puix que solament té raó d'existir el geni, en termes nacionals: s'ha d'aportar quelcom d'original al món perquè es tingui dret a tindre-hi d'una manera individualitzada i digna, i aqueix quelcom d'original només el pot donar el geni. A través dels escrits que recollirà, s'anirà precisant el voler d'una nova catalana ben anant i sensible al pla de la condició humana. A les seves planes, s'anirà establint el nou sistema de valors en què tindrà les arrels una nova praxia nostra de viure en infinit i de viure en concret. Anirà perfilant una nova actitud nostra quant a la nostra pròpia existència, una nova actitud nostra dins la nostra situació al món.

RECUILL, tot reflectint així la nova sensibilitat i la nova colant i el nou pensament català, anirà definint un nou humanisme català...

## EN EL LLINDAR DE L'ÀNGEL

En la boira sóc hoste de l'ònix i dels quars. La llum se'n acosta duent l'albor de l'any. Un horitzó de cignes, assolellats i dignes, als ulls em brillaria? Sóc sol, ell, pur i fort, entre el nord i la mort, vaixell de llum, espia.

Albert MANENT.

## RECUILL LITERARI

H. PARDELLANS, Director

4, rue Paul Albert; PARIS XVIII

Imprimeur M. WALE. AVIGNON

# EL DESERT

A la fi d'un mes de juny amable, aparegué l'Espol amb la ma dreta embenada, marcant el puny clos sota la gasa. La seva presència, plena d'aspectes no coneguts abans, feia néixer pressentiments, però ningú no podia imaginar l'abast del cop que l'ajupia.

L'expressió del seu rostre, que no havia suscitat mai cap interès, prenia ara l'aire de victòria plena de tristesa tan propi de les guerres modernes.

El dia que la seva vida sotí el canvi no havia estat anunciat en cap aspecte. Va llevar-se amb el mal humor de sempre, i passejava pel pis, del nany al menjador i del menjador a la cuina, per veure si el caminador l'ajudava a despertar-se. Tenia un dolor al costat dret i un olee lleuger, dues molèsties que sentia juntes per primera vegada i que creixien tan de pressa que l'alarma el desvetllà del tot. Arrosegant els peus i recolzant-se en els molles que trobava, retornà a la cambra, i s'asseguà a la vora del llit per a començar una agonia.

La por va cobrir-li tot el cos. Lentament, la salut se li enllava per l'arbre dels nervis amb l'intent de fugir-li per la boca, quan es produí a temps la rebel·lió de l'Espol: en el moment del traspàs, aferra alguna cosa amb la mà i va tancar el puny amb força, emprisonant la vida. El dolor del costat cessa, i la respiració esdevingué normal; amb un gest d'allevijament, l'Espol va passar-se la mà esquerra pel front, perquè la dreta ja la tenia amantat a una nova missió.

La prudència aconsellava no especular amb possibilitats massa diverses. Estava segur, des del primer instant, que una sola cosa valia la pena: no obrir el puny per res. En el palmell s'agitava lleument, com un peix petit o una bola de mercuri, la vida de l'Espol.

Per tal d'evitar que un oblit momentani pogués perjudicar-lo, adoptà l'artifici d'embollicar-se la mà, i tranquil·litat a mitges, va traçar-se un pla provisional de primeres providències. Aniria a veure el gerent de la casa on treballava, demanaria consell al metge de família i als amics, i procuraria anar posant el fet en coneixement de les persones amb les quals l'unien més lligams.

Així fou la nova aparició de l'Espol. Amb la cara transformada (un estupor tot natural no va deixar-lo més) caminava pel carrer amb la mirada absent. Els ciutadans, a despit d'estar acostumats a veure tantes coses, intuïen que aquella bona era diferent, i sovint es giraven per mirar-la d'una manera furtiva.

Avui, a mig matí, el gerent escolta la relació amb un interès progressiu. Quan l'Espol li diu que es veu obligat a deixar la feina perquè ja no podrà escriure mai més amb la mà dreta, replica: —No veig la necessitat d'anar de pressa. Això, de vegades, se'n va de la mateixa manera que ha vingut...

—Es definitiu — contestà l'Espol —. El dia que descologués el puny per agafar la ploma, se m'escaparia la vida.

—Podríem passar-lo al departament de preparació i connexió de subcontractes de compra.

—No.

El gerent, que fa prop de cinc anys que espera una oportunitat per treure l'Espol, es resisteix ara a prescindir-ne. Primer es mostra conciliador: després insinua augment de sou sense comprometre's massa, i acaba cedint del tot. Podien acordar una ampliació de les vacances i antelupar-les.

—No.

—I com es gaanyarà la vida?

—La tinc aquí, ara — diu mostrant el puny dret —. És la primera vegada que la puc localitzar, i he de trobar l'estil de servir-me'n.

Mentre surt del despatx, el segueix la veu del patró, que, encurosit, li demana que no s'oblidi de tenir-lo al corrent.

Una hora després, el metge de la família escolta la relació amb una atenció irredia. Està cansat de tantes històries de malalts, i va fent que sí amb el cap, formulant a intervals preguntes i preguntes perquè sí: «Tusses a les nits?», «Has tingut la difteria?», i d'altres igualment impregnades de misèria. Al final, opina que es tracta d'una pertorbació de tipus al·lèrgic, prescriu un pla de no-dormir i, de més a més, aplica a l'Espol 500.000 U. I. de penicil·lina. A punt d'acabar la visita, parla d'una escola suïssa per a incapacitats parcials, on ensenyen a escriure amb la mà esquerra en un període aproximat de sis mesos.

Altra vegada al carrer, l'Espol sent l'encantament d'una nova importància que el revesteix. S'encamina a casa de la seva promesa, i li ho explica tot. Ella té d'antuvi una rauxa de sol·licitud maternal; s'enlsta a aplicar draps calents damunt la mà tancada, i, davant la negativa de l'Espol a consentir-hi, diu que aquella bona és horrible i que li teixirà un guant per a un puny clos, sense diis. La noia s'entusiasma amb la idea, i es desenten de la presència d'ell; crida la seva mare, i li diu: —Mira a l'Enrie, se li escapava la vida, i va ésser a temps d'agafar-la amb la mà. Ara l'ha de dur sempre tancada perquè no li fugi definitivament.

—Ah!

—I jo deia que podríem fer-li una bossa de punt, d'un color suau, perquè no hagi de portar aquesta gasa.

—Ah!

La mare hi pren un interès discret, —Si — opina —, com allò que vam fer per a la Viola quan ja va trencar la pota.

Mace i lilla inicien un apart. L'Espol, abandonat, se'n va, i l'acompanya fins a la porta la remor d'unes paraules: « Pont d'arròs? No. Ull de perill... Tants punts i minvar, tants punts i minvar... ».

Maquinalment, trepitjant la sorra invisible, l'Espol se'n va a casa del seu millor amic. El troba, i li explica el singular succeís. L'amic (mai ningú no sabrà perquè sent enveja, i li dona per parlar d'altres coses: « Res, distreu-te. A mi si que — pel maig farà dos anys — va passar-me un cas realment extraordinari. Un dilluns... ». Mentre enraona, pensa el partit que ell trauria d'una situació com aquella, i el marriment li va enfosquint la veu.

Vet aquí un silenci, trencat pel lleu, molt lleu, oreig que ondula les dunes. L'amic fa veure que el tedi l'habiteix, i ni escolta el visitant, que, tot anant-se'n, diu: —Es la vida, saps? Aquí, mira — i estén el puny i l'alça a l'altura dels ulls. — Ara mateix la sento, com un grill. Si tanco els diis amb força, torna a començar l'olee.

Se'n va, perquè necessita respirar l'aire llure. La ciutat és gran, i el camina cap a l'est; de passada, veu la botiga d'un llibreter conegut seu. El llibreter no és açí d'esperit, i pensa, pensa... Després, s'acosta a l'Espol, i amb l'index estén la toca el puny.

(passa a la pàgina 24)

(ve de la pàgina 23)

tè relacions amb les cultures neolítiques africanes; Galícia es relaciona amb Irlanda i les Illes Britàniques; la zona pirenenca peninsular forma una unitat amb la francesa. L'art continua el seu procés d'esquemàtizació en les pintures i gravats dels monuments megalítics, fins a enllaçar amb les fases més antigues dels gravats de les penyes gallegues, anomenats « insculturas », de significació màgica o religiosa, o qui sap si manifestació d'una escriptura ideogràfica. Vida social més aviat sedentària, agrícola i ramadera sobretot; habitació establerta en coves o en cabanes circulars agrupades en poblats fortificats; vestit fet de lli o de teixit d'espart; comerç actiu; idees religioses relacionades amb la creença en la vida d'ultratomba, decantades al culte de petits idols i potser dels morts i avantpassats.

Uns 1800 anys a. de J. C. es desenvolupa la segona fase de la cultura almeriana, anomenada « de Los Millares », obra potser d'una nova invasió: ens trobem ja al primer període hispànic del bronze. El focus meridional i almerià continuen essent el ferment de noves modalitats culturals; en canvi les regions que en són allunyades es mantenen dintre llurs formes tradicionals, menant es diria una vida aïllada.

Una esplèndida etapa de l'edat del bronze a la Península és representada per la « cultura argàrica » (1700 a. de J. C.), descoberta per les excavacions del poblat de El Algar (Almeria). Es tracta d'una nova i rica cultura descabellada pels indígenes almerians, probablement sota la influència de nuclis d'immigrants metal·lúrgics, la qual utilitza profusament el bronze per a les eines i les armes (punyals triangulars, espases allargades, alabardes) i l'argent per als objectes ornamentals (diademes), i fabrica noves formes de ceràmica, com per exemple elegants copes de terrissa.

La cultura argàrica s'estén principalment per l'Orient peninsular i passa a Mallorca, on l'importen, segons sembla, immigrants almerians. Galícia és un important centre metal·lúrgic gràcies a la seva riquesa en estany; les seves « insculturas » evolucionen en gravats de línies i cercles concèntrics. Les altres regions viuen més aïllades i endarrerides. S'arriba però a una certa uniformitat cultural peninsular. La gent viu ara en poblats situats sobre pujols fàcils de defensar. Hom enterra els morts en « cistes » o dins grans gerres de forma ovalada.

L'edat del bronze acaba (1200 a. de J. C.) amb una particular cultura baleàrica de poblats protegits per grans construccions ciclòpies, com les torres de defensa o « talaiots », els grans sepulcres col·lectius en forma de nau invertida o « navetes » i les « taules » monumentals, de pedra, que es troben a Mallorca dins recintes de possible significació religiosa. Es tractaria d'una de les manifestacions de la cultura ciclòpia mediterrània dins el nostre àmbit, ací relacionada amb una important invasió sarda.

Es interessant d'imaginar-se els argarians pròpiament dits, probablement avantpassats dels ibers. Sembla que eren petits, magres, colrats. Duïen vestits lleugers de lli tenyits de molts colors, sobretot d'escarlata, amb què de vegades es cobrien el cap. Es pentinaven curosament, fent-se grans i capriciosos cargols i àdhuc trenes que els penjaven sobre les espatlles. Duïen amples cintes de tela o diademes de coure o plata cenyides al front, aqueixes darreres amb un apèndix acabat en un disc. Als braços i canells, braçalets de cintes, argent i coure. Llargs collars policromats al coll i sobre el pit. Llur espiritualitat els duu a practicar un veritable ritu en l'enterrament dels morts, depositant-los en cistes o tines de terra amb llurs vestits, joies, armes i eines, amb vasos i àdhuc menjar; els mena, sembla, a practicar un culte al brau o a la vaca, del qual o de la qual tenen figuretes de terrissa; i els duu a construir petits altars amb unes menes de banyes, semblants als trobats a Cnossos dedicada a la consagració, sigui al brau, sigui a la lluna.

(passa a la pàgina 21)

(ve de la pàgina 23)

—Fa mal?

—No.

L'home entra de sobte en un estat d'exaltació. Amb el rostre il·luminat, agafa l'Espol pel braç i explica:

—D'un cap de segle a l'altre, tothom fa el que li sembla. Però jo, si fos de vós, pujaria al terrat de casa, em trauria la bena, i així que passés el primer vol de coloms obriria la ma.

Quan torna al carrer, la solitud poblada li entela el cor. La placa indicadora d'un omnibus li recorda una adreça familiar, i corre per atrapar el vehicle. Una germana de la seva mare habita una casa prop del parc de l'Est. És una dona vella, que es complau a viure rodejada de treballs de marqueteria, de mobles amb incrustacions de nacre i de parets entapissades de vellut vermell. La dama distreu els ocis fent fruites i sants de cera, que tanca en campanes de vidre amb peanya de caoba.

L'Espol saluda la seva tia besant-li la mà, i comença la relació sense més preambuls. D'antuvi, la senyora expressa un criteri tancat; aconsella deixar-se de beneïteries, treure's la bena i obrir immediatament la mà.

—Només de pensar-hi em ve un cobriment de cor...

—Inútil? Un home ha d'ésser un home i fora. Què? Voldràs durar així? La vida s'ha d'orejar; i si la vas portant encofurnada, t'apagaràs com un ble curt, sense pena ni glòria.

I riu amb un posat seriós, tot estirant-se les mitenes.

« Treu-te la bena, treu-te la bena... ». Un raig de llum reproduïx un reflex rar en els ulls de la dama, i l'Espol coneix el primer miratge. A poc a poc, es va desenhollant la gasa; però quan ja té la mà lliure, el deixondeix el soroll d'un motor d'avió, i emprèn la fugida.

Sense la protecció de la bena, li augmenta la por latent. Prem els dits, i, per estar més segur, es posa el puny a la butxaca.

El vent, apagat per a tothom menys per a ell, alça la sorra, i l'Espol es protegeix mig cloent els ulls. Deixa un clap de palmeres a la seva dreta, travessa el parc, i el comença a torturar la set. Camina, camina enfonsant els peus, i sent com li cruix la pell resseca del rostre. En l'erm eixut del seu pensament, petites llums s'encenen d'ací i d'allà, i s'estingeixen de seguida; li entra la nostàlgia de quan portava la vida sense sentir-se'n, i la calor l'oprimeix.

Una música llunyana li fa alçar el cap, i veu la silueta d'una caravana de gent i camells que s'acosta. Sent que li estiren l'americana, i, en tombar-se, troba la mirada esbalaïda d'una petita captaire. L'Espol, en plena desesperança, s'ajup i ho explica tot a la nena, li demana consell.

—Jo — diu ella — posaria el puny dins una gerra d'aigua, i esperaria un somni sense temps.

Una refracció inexplicable els volta d'ombres, i l'Espol reprèn camí. En el paisatge desolat que li pertany, el simon fa anar en revolt les coses i les idees. Els camells s'acosten lentament, i ell s'asseu per veure'ls passar. El so d'un timbal trenca la boira baixa de sorra, i unes lletres vermelles ratllen les ninetes de l'Espol: « Circ Donamatti. Tres pistes, tres. Pròxim debut ».

Està a punt de deixar-se vèncer per l'ensonyament, mentre segueix la parada amb un lleu moviment de cap. Una trapezista rossa, muntada a cavall, li fa un gest de salutació amb la mà, ple de gràcia, i l'Espol, distret, correspon estirant el braç dret i desclouent el puny.

Un floc de color d'ambre s'escapa, i ell, sobresaltat, intenta agafar-lo, però no ho aconsegueix. S'aclofa a poc a poc, amb l'angúnia inexpressable d'haver oblidat oberta una gran clau de gas.

Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General

Pere CALDERS.